Kultura starověkého Řecka (1. část)

Náboženství, věda a vzdělanost, divadlo a hry

Náboženství

- **Řekové byli polyteisté** - věřili ve více bohů
- **Bohové** podle řeckých představ **sídlili na hoře Olymp** a byli nesmrtelní
- Měli **lidskou podobu** a nebyli jim cizí ani **lidské vlastnosti** - jak ty dobré tak ty špatné

Náboženství - olympští bohové

- Vládcem bohů byl **Zeus** a jeho manželkou bohyně **Héra**
- Jeho bratr **Poseidon** byl vládcem moří
- Další bratr **Hádes** vládl podsvětí
- Diova (Zeus) sestra **Hestia** byla ochránkyně domácího krbu
- K Diovým dětem patřili **Hefaistos** - bůh ohně a řemesel, **Árés** - bůh války, **Hermes** - posel bohů, **Apollón** - bůh slunečního světla, **Afrodita** - bohyně krásy a lásky, **Artemis** - bohyně měsíčního světla a lovu
- Dvanáctou obyvatelkou Olympu byla bohyně **Athéna**

Obr. 2 – *Olympští bohové*

Kromě bohů vyjmenovaných v hlavním textu věřili Řekové v mnoho dalších bohů, jako byli například:

Dionýsos – bůh vína a veselí

Deméter – bohyně země a úrody; Diova sestra; její dcera Persefoné byla manželkou Háda

Helios – bůh Slunce, který se svým vozem denně putoval od východu k západu

Múzy – dcery Dia a Mnemosyny (devět bohyň umění)

Grácie – dcery Dia a Eurynomy (tři bohyně blahobytu, radosti a nádhery)

Pan – bůh lesů, pastvin a stád; napůl člověk, napůl kozel

Náboženství - náboženské slavnosti, věštírny

- Uctívání bohů věnovali Řekové slavnosti - pořádali je na místech zasvěcené řeckým bohům
- Významnými událostmi byly náboženské obřady a oběti, po nich pak následovaly umělecké a sportovní soutěže
- **K nejvýznamnějším patřily hry konané v Olympii**, v Delfách a v Athénách, či svátky zvané **Dionýsie** - slavnosti konané na počest boha vína
- Součástí náboženských představ Řeků byly **věštírny** - nejznámější se nacházela v Apollónově chrámu **Delfách**

Věda a vzdělanost

- **Filosofové hledali odpovědi na otázky o původu světa, o podstatě dobra a štěstí, o smyslu lidského života**
- Za zakladatele filosofie je **Tháles z Míletu**
- Významným myslitelem byl **Pýthagoras** - zabýval se matematikou a vztahy čísel
- Řekové položili základy mnoha vědám
- **Eukleidés** - sepsal spis o základech matematiky
- **Archimédés** - fyzik a matematik - určil vztah mezi obvodem kruhu a jeho průměrem
- K dalším řeckým filosofům patřili **Sókratés, Platón, Aristotelés či Proklos**

Kromě bohů věřili Řekové také v existenci dalších polobožských bytostí, jako byli například:

Atlas = Titán, který podpíral nebeskou klenbu
Prométheus = Titán, který stvořil první lidi
Kyklopové = obři, kteří postavili paláce bohům na hoře Olymp
Cháron = převozník mrtvých
Medúza = nestvůra s hady místo vlasů; když jí Perseus usekl hlavu, vyletěl z ní okřídlený kůň **Pegas**

Obr. 3 – *Sókratés*

Athéňan **Sókratés** se snažil přivést své posluchače k poznání vhodně kladenými otázkami. Žádné dílo po sobě nezanechal, jeho učení známe pouze z děl jeho žáků, hlavně Platóna.

Je autorem výroku:

„Vím, že nic nevím."

Sókratés byl obviněn, že svým učením kazí mládež a zavádí nová božstva. Byl odsouzen k trestu smrti a přinucen vypít číši bolehlavu.

O měření času

K měření času používali Řekové sluneční hodiny nebo vodní hodiny – **klepsydra**. Ve výše postavené nádobě byl otvor a jím voda za určitou dobu překapala do dolní části.

Věda a vzdělanost - lékařství a zeměpis

- Významných výsledků dosahovali Řekové v lékařství
- Proslulý je **Hippokrates** - prosazoval důkladné pozorování pacienta a uvědomil si, že na zdraví má vliv také prostředí
- Dodnes lékaři po dokončení vysoké školy skládají slib, který se nazývá **Hippokratova přísaha**

- Nejstarší mapy vznikaly kolem roku 500 př. n. l.
- Podle nejstarších představ byla Země plochý kotouč, obklopený kolem dokola oceánem
- Správce alexandrijské knihovny **Eratosthenés** začal používat zeměpisnou délku a šířku - tvrdil, že **Země je kulatá a vypočítal její obvod** na 40 000 km

Obr. 4 – *Hvězda života*
Jako mezinárodní znak zdravotnické záchranné služby se používá takzvaná **Aeskulapova hůl** – hůl obtočená hadem, kterou nosil řecký patron lékařů Asklépios (latinsky *Aesculapius*). Tento symbol používají také například lékárny.

Hippokratova přísaha:

„Lékařské úkony budu konat v zájmu a ve prospěch nemocného … Cokoliv při léčbě ve styku s lidmi uvidím a uslyším, co nesmí se sdělit, to zamlčím a uchovám v tajnosti …“

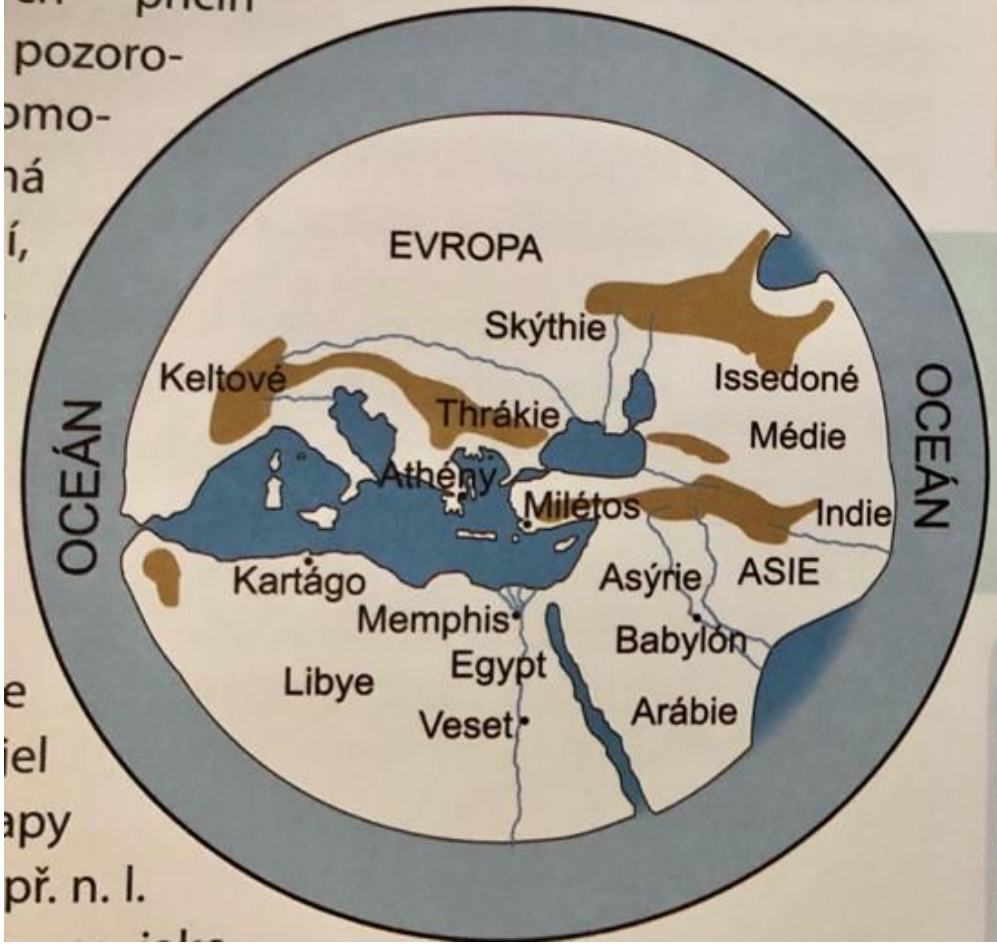

„Lékařské úkony budu konat v zájmu a ve prospěch nemocného … Cokoliv při léčbě ve styku s lidmi uvidím a uslyším, co nesmí se sdělit, to zamlčím a uchovám v tajnosti …“

Na základě Anaximandrovy mapy sestavil jeho následovník Hecateus z Milétu v 5. století př. n. l. mapu tehdy známého světa.

- Které tři kontinenty Řekové znali?
- Která moře jsou na mapě zobrazena?

Α α	alfa	Ν ν	ný
Β β	béta	Ξ ξ	ksí
Γ γ	gamma	Ο ο	omíkron
Δ δ	delta	Π π	pí
Ε ε	epsílon	Ρ ρ	ró
Ζ ζ	dzéta	Σ σ	sigma

Věda a vzdělanost - alfabeta

- Evropským národům vděčí Řekové za své písmo
- Řeckou **alfabetu** dodnes používám např. v matematice (značení úhlů) nebo ve fyzice (označení některých fyzikálních veličin)
- z řecké alfabety se vyvinula azbuka (ruské písmo) i latinka (písmo, které se dodnes užívá ve většině evropských zemí i u nás)

Α α	alfa	Ν ν	ný
Β β	béta	Ξ ξ	ksí
Γ γ	gamma	Ο ο	omíkron
Δ δ	delta	Π π	pí
Ε ε	epsílon	Ρ ρ	ró
Ζ ζ	dzéta	Σ σ	sigma
Η η	éta	Τ τ	tau
Θ θ	théta	Υ υ	ypsílon
Ι ι	ióta	Φ φ	fi
Κ κ	kappa	Χ χ	chí
Λ λ	lambda	Ψ ψ	psí
Μ μ	mý	Ω ω	ómega

Obr. 5 – *Řecká alfabeta*

Divadlo

- Divadlo se zrodilo v Řecku - vyvinulo se ze zpěvů a tanců, které byly součástí náboženských svátků slavených na počest boha **Dionýsa**
- **V divadlech mohli vystupovat pouze muži**, a tak hráli i ženské role
- Protože divadlu přihlíželo někdy i víc než deset tisíc lidí, **herci hráli v maskách s nosili boty na vysokých podrážkách**, aby je bylo dobře vidět i v posledních řadách
- **Divadelní hry (dramata) byly dvojího druhu - tragédie a komedie**
  - **tragédie** byly vážné hry
  - **komedie** byly veselohry
- **Řecká divadla byla stavěna pod širým nebem** - většinou ze svahu
- **Hlediště bylo půlkruhové** - do divadel se vešlo až 18 000 diváků
- **Nezastřešené divadlo nazýváme amfiteátr**, zastřešené divadlo se nazívalo odeion

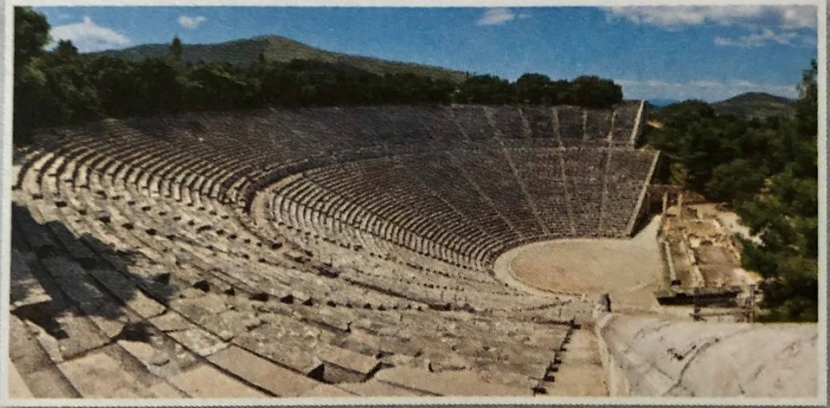

Obr. 7 – *Divadlo v Epidauru*
Do tohoto divadla se vešlo více než 15 000 diváků. Divadlo má unikátní **akustiku** – i v poslední řadě je výborně slyšet každý zvuk z pódia.

Obr. 6 – *Divadelní maska*
Tato 27 cm vysoká terakotová maska nesloužila přímo hercům, ale jako ozdoba na zeď. Skutečné masky byly většinou plátěné, s namalovaným obličejem a kryté parukou. Všechny masky měly velká, do široka otevřená ústa, aby bylo herce dobře slyšet.

Hry

- Řekové rozvíjeli ideál **kalokagathie** - soulad duševního a tělesného rozvoje - **harmonický rozvoj těla i ducha**
- **Soutěžilo se jak v uměleckých disciplínách, tak ve sportovních**

- **Hry v Olympii - olympijské hry** - konané jednou za 4 roky na počest samotného Dia
- **Mohl se jich účastnit každý svobodný obyvatel Řecka**
- První olympijské hry podle tradice se konaly v roce 776 př. n. l.
- Po dobu olympijských her byl dodržován posvátný mír a bylo zakázáno jakékoliv válčení
- Ženám byl přístup na hry zakázán a nemohly být ani diváky
    - Pro ně se konaly samostatné hry zvané Héraia, konané na počest bohyně Héry

Obr. 8 – *Vstup na stadion v Olympii*

Olympijské hry byly zrušeny v roce 393 n. l. římským císařem Theodosiem a obnoveny díky francouzskému baronovi Pierru de Coubertinovi [pjéru de kuberténovi] v roce 1896. **První novodobé olympijské hry** se konaly v Athénách.

slavností. **Soutěžilo se jak v uměleckých disciplínách, tak ve sportovních**. Všechna řecká města pořádala takovéto náboženské slavnosti, některé však měly význam pro celé Řecko – byly to hry v Delfách, Athénách a především v Olympii.

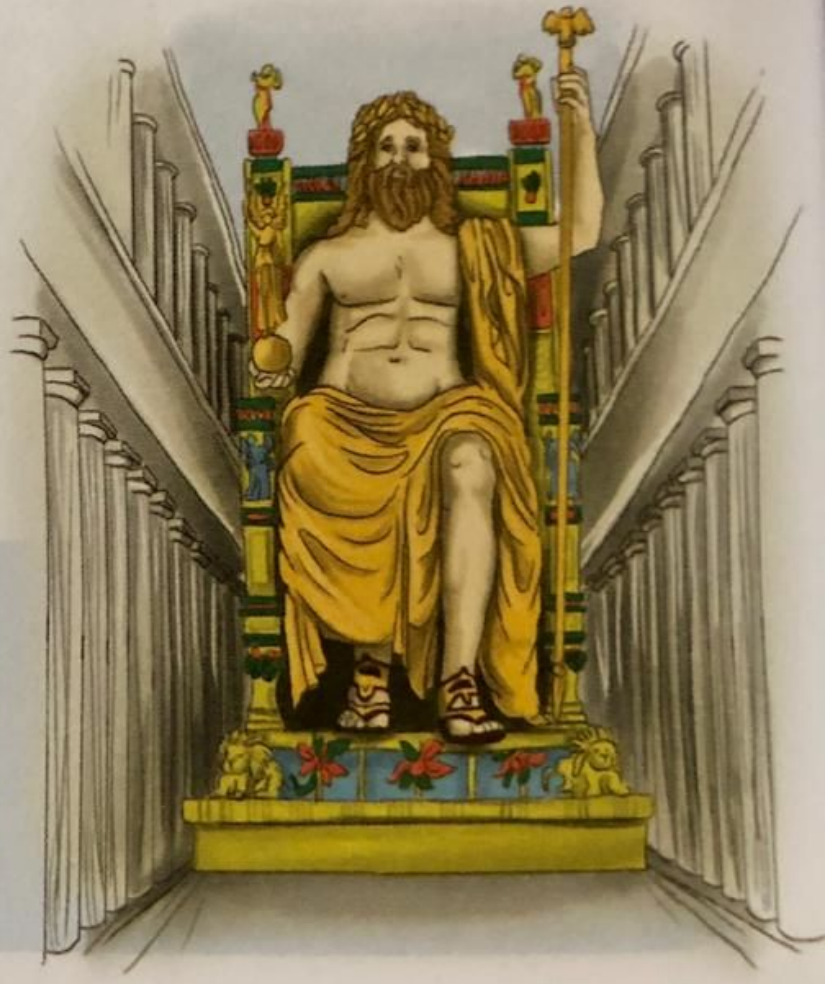

Obr. 9 – *Diova socha v Olympii*
Tato socha stála v chrámu, který byl centrem Olympie. Byla vysoká 13 metrů a jejím autorem byl sochař **Feidiás**. Patří k sedmi divům starověkého světa. Do dnešní doby se nedochovala.

Obr. 10 – *Olympijské disciplíny*
Nejvýznamnější soutěžní disciplínou byl **pětiboj**: běh (**1**), skok do dálky, hod diskem (**3**), hod oštěpem a zápas. Postupně přibyly i další disciplíny – například pěstní zápas (**2**), běh těžkooděnců (**5**), závody vozatajů (**4**) či jízda na koni bez sedla. Závodníci soutěžili ve většině disciplín nazí.

Slovníček

Akustika = zvukové vlastnosti nějakého prostoru

disciplína = obor (ve vědě, ve sportu)

polyteismus = náboženství uctívají více bohů

teorie, teoretický = týkající se obecných, abstraktních věcí

ratolest = větvička